

si cum illis vixisset, honorasset. Si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, illos contempsisset. Hactenus ille in ea verba Christi, *Vae vobis qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis, si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.* Itaque testimonio estis vobis metipsis, quod filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Nimirum pharisæorum instar hæretici ratiocinantur. Si essent scholastici doctores, quales erant Hilarius, Hieronymus, Basilus, sequeremur eos: si in diebus Augustini, Ambrosii, Hieronymi fuissetis, non essemus socii Manichæi, Novati, Vigilantii, Pelagii, Ioviniani. Itaque testimonio sunt, quod filii sunt eorum qui sanctos antiquos contempserunt, cum iuniores scholæ theologos pro nihilo putant. Postremo, ut ad Ephes. quarto apostolus docet, *Alios dedit Christus in ecclesia apostolos, quosdam prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in adificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei in virum perfectum: ut iam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina.* Quandiu igitur Christi corpus, hoc est, ecclesia fuerit, ad divinam procuracionem pertinebit, ut ii qui in ecclesia sacræ doctrinæ doctores habentur tanquam a Deo dati veritatem in fide teneant, ne populus parvulorum more circumferatur. Nec vero si hoc apostoli testimonium æque pro antiquis & iunioribus facere dicimus, iuniores theologos priscis illi mox æquamus, (scimus enim quantum antiquitati deferendum est, quantum etiam sanctitati (2)) sed firmum esse hunc etiam locum, tum ex multis aliis, tum ex hoc apostoli testimonio pro nostra quidem virili contendimus. Recte ne, an secus, aliorum esto iudicium. Nos enim in argumento novo, ubi nullum, quem imitemur, habebamus, quæ nobis probabilissima visa sunt, ea lectoribus exposuimus. Si quis vero sic nostra reiiciat, ut adducat meliora, volentes ac libentes amplectemur. Nihil autem necesse est, de me ipso dicere mihi. Quanquam non est verendum, ne vera & aperta de me prædicans, nimis videar aut in-

(2) 25. quæst. 1. cap. 7.

solens, aut loquax. Sed utcumque hunc scholæ locum ego tractavi, gratissimum, ut puto, theologis feci. Quoniam cum explicatissime de ea re disseruerim, discent hodie a me, quibus facillime rationibus scholasticæ theologiæ asserere & gravitatem possint, & auctoritatem. Atque hæc hactenus. Nunc obiectiones a principio contra positas repellamus.

Caput quintum.

AC primo quidem argumento refellendo non est opus quicquam præter ea, quæ sunt dicta, adiciere. Ostendimus enim, ut opinor, scholasticæ theologiæ asserendæ, non deesse ecclesiæ, scripturæque sanctæ testimonium. Quæ testimonia nos habuimus, ea iam protulimus: ab aliis forte post & plura & graviora proferentur.

Prim. argum. refellit.

Secundum etiam argumentum nihil minus confutatum est. Diximus enim, id quod etsi sæpe dictum est, dicendum est tamen sæpius, factiones in schola, quasi iuratas, studium contradicendi, & si quæ sunt similia mala, non scholæ, sed hominum vitio contigisse. Alioqui decreta multa sunt inter scholasticos certa & firma, eoque magis, quo nulla unquam factio ea in quæstionem revocavit.

Ad secundum resp.

At tertium argumentum difficillimum est, egetque disquisitione non parva.

Quare si longiorem orationem huius argumenti difficultas exigit, non debet lectori molestum esse, nam & orationis longitudo magnitudine utilitatis pensabitur. Principio autem theologos omnes admonitos esse velim, ut sepositis non affectibus modo, sed opinionum etiam præiudiciis, de causis fidei prudenter graviterque decernant. Non enim si quidquam in schola bonis etiam temporibus inveteravit, mox fidei dogma existimandum est. Sunt autem nonnulli qui per eas persuasiones, quibus a principio sunt imbuti, de rebus gravissimis sententiam ferunt, temeritate quadam, sine iudicio, repentino quasi vento incitati, quæ longe alia esset, si iudicio considerate constanterque lata fuisset. Hi autem in eo primum errant,

Ad tertium resp.

quod scholæ opiniones a certis constantibusque decretis non separant. Deinde errant in eo, quod duo rerum genera confundunt, unum earum, quæ ad religionem attinent, earum alterum, quæ hanc ne attingunt quidem. Ac si sanctorum veterum consensus, ut libro superiore definitum est (1), non in omnibus legis questionibus sequenda nobis & tenenda est, sed solum in fidei regula: nec quævis illorum etiam in re gravi communis opinio fideles astringit, sed firmum constansque iudicium: ecquid de recentioribus scholæ theologis dicere oportet, quos veteres illis longe & vitæ merito, & scripturarum usu, & auctoritatis pondere superarunt? Verum his de rebus non necesse habeo dicere ea, quæ me viri multi pii cupiunt commemorare, tamen quia postulat non flagitat, præteribo. Quoniam vero utriusque erroris exempla cum alias sæpe posui, tum in duodecimo libro varia etiam adiuncturus sum. Vno nunc exemplo contentus ero, quod satis erit tamen, ut ii, qui in censuris Theologicis præcipites esse solent, suæ temeritatis admoneantur. Magister ergo sententiarum dixit (2) baptismi sacramentum fuisse ante Christi mortem & à Christo ipso institutum, & ab apostolis ministratum. Huic D. Thomas, cæterique scholæ Theologi assensu sunt. Nimirum Divum Augustinum (3) Magister secutus est, cuius opiniones schola libenter amplectitur. At enim si quispiam forte contra fuerit opinatus, baptismi novæ legis verum & proprium, idemque primum sacramentum non prius a Christo editum, quam in cruce passus sit, non statim vexare eum gravi theologiæ censura debemus. Sed primum illud expendere, num theologi hoc loco quasi re certa & confecta quicquam plane suo iudicio definiant, an potius re nondum satis ad liquidum explorata probabiliter opinentur. Deinde id etiam vestigare, pertineat ne ad catholicam fidem, Christum sacramentum hoc ante passionem suam edidisse, an non. Ac magister sententiarum quidem nihil certo statuit, sed probabiliorem opinionem elegit. Commodius, inquit, dicitur, &c. Augustinus quoque (4), bap-

(1) Vid. lib. 7. cap. 2. & 3. (2) 4. dist. 3. (3) In Ioann. tract. 5. & 13. Et in epist. ad Seleucianam. (4) In epist. ad Seleucianam.

tizabat Christus, inquit, non per seipsum, sed per discipulos suos. Quos intelligimus iam fuisse baptizatos, sive baptismi Ioannis, sicut nonnulli arbitrantur, sive quod magis credibile est, baptismi Christi. En Augustinus non certo pronunciat (5), apostolos prius esse baptismi Christi baptizatos, quam illud baptismi administrarent, cuius Ioannis tertio & quarto capite mentio fit. Quin ubique docet, nos ignorare quando apostoli fuerint baptizati. Nullo autem pacto fit verisimile, si apostoli veri sacramenti baptismatis iam inde administrari erant, eos non prius idem sacramentum accepisse. Quo fit, ut utrumque iuxta in opinione, non in firmo constantique decreto situm sit. Præterea & in forma baptismatis illius scholastici dissident. Nam Magister & Adrianus existimant, apostolos tum etiam in nomine Trinitatis baptizasse, id quod ego mihi persuadere non possum. Alii vero tradunt, eos baptizasse in nomine Iesu Christi, id quod verosimilius est. Sed hæc in baptismi forma tanta dissensio a certitudine dogmatis aliena est. Non itaque certum quippiam Theologi de hac re statuere voluerunt. Nec Divi Thomæ verba, si quis attente legat, aliud præ se ferunt. Videtur, inquit, quod baptismus ante Christi passionem fuit institutus, &c. Quo scilicet verbo Divus Thomas uti fere solet, cum res non est plana & definita. Itaque existimo D. Thomam, cum dixerit *videri*, hoc ipsum sensisse quod dixerit, *videri modo*, non etiam oportere. Quid autem definisset vir alioqui prudens & gravis in ea re, quam rem ad fidem nihil attinere intelligeret? Non enim aut e literis sacris, aut ex apostolorum institutis colligi certo potest, baptismi, quod apostolis statim a conversione sua in usu erat, peccata remittere, gratiam conferre. Nam quod Augustinus refert, *Qui locutus est* (6), *non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus*, id non oportet de baptismi munditiæ intelligi, sed de ea, de qua postea (7), *Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Quod vero a quibusdam refertur, Ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiri-*

Rrr 3

ri-

(5) De origina anima ad Vincentium Victorem lib. 3. cap. 9.

(6) Ioann. 13. (7) Ioann. 15.

ritum descendente & manentem super eum, hic est qui baptizatur Spiritu Sancto, id nihil etiam cogere, ultro quoque ipsi fatentur, qui eo testimonio abutuntur. At constat apostolos baptizasse, Ioannis tertio & quarto, & non baptismo Ioannis, ut notum est: ergo baptismo Christi. Sic enim Magister argumentatur. Sed hoc argumentum infirmius & incertius est, quam ut quid firmum certumque conficiat. Baptismus enim Ioannis dupliciter vocari potest, aut Ioannis instituto & auctoritate exhibitus, aut baptismus aquæ, quale baptisma Ioannis erat, qui videlicet nihil aliud esset, quam meditatio quædam & præparatio ad novæ legis sacramentum. Baptismus item Christi, aut sic vocari potest quia Christo iubente & auctore ministratus est, aut quia institutus a Christo ad ablucanda peccata. Dicitur ergo, nec absurde id quidem, illud apostolorum baptisma, cuius Ioannis 3. & 4. capite mentio fit, non fuisse Ioannis Baptistæ in priore sensu, sed in posteriore tantum. Fuisse autem baptismum Christi, quoniam illius præcepto & auctoritate apostoli baptizabant. Vnde si quis colligat, iam tum illum fuisse verum novæ legis sacramentum, pari ratione argumentabitur, unctionem, qua apostoli ante passionem usi sunt, iam inde a principio fuisse verum & proprium extremæ unctionis sacramentum. Quod tamen nonnulli theologo asseruerint, non tamen expeditum est. Apud veros sane gravesque theologos, unctionem extremam sacramentum esse, fidei dogma est: an ante Christi passionem, an post fuerit institutum, nihil ad rem existimant pertinere. Quod idem & de sacramentis confirmationis & pœnitentiæ sentiunt. Nec video cur de baptismo nos aliter sentiamus, putemusve fidei questionem esse, num ante passionem Christi hoc sacramentum fuerit institutum. Institutum enim esse, dictum quidem est proclive. Itaque vere theologo loquuntur: sed quis est tandem, qui hoc esse verum idoneis argumentis ostenderit? Quid? quod Theophilactus in caput Ioannis tertium, & Chrysostomus homilia in Ioanæm 28. disertè negant, illud baptisma, de quo agimus, sacramentum esse, quod peccata remitteret, gratiamque conferret? Quid? quod Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos, cum duplex baptisma distinxisset, perfectum & imperfectum, non obscure docet, nisi in cruce & resurrectione nul-

nullum baptisma perfectum esse? Quamobrem Ioannis baptisma fuisse imperfectum. Quid? quod Leo in epistola ad episcopos Siciliae inscripta, eorum omnino videtur sententiæ subscribere, qui contenderent baptismi sacramentum, non quando Christus a Ioanne baptizatus est, sed post resurrectionem editum & constitutum? Quæ non eo dixi, candide lector, quo scholæ communes opiniones improbarem. Nos enim ea theologia plus utimur, in qua dicuntur ea, quæ non multum discrepant ab opinione communi. Quid ergo est? Primum opinionem a dogmate secerni & internosci volumus. Deinde theologos admoneri, ne affectu animi, qui plerumque brevis est & ad tempus, sed maturo iudicio de rebus hisce pronuncient, in quibus præsertim non ita facile expediri potest, ad fidem pertineant, nec ne. Nam si in exemplo, quod modo posuimus, eas rationes, scripturæque testimonia liberet adiungere, quibus a contraria parte adversus communem scholæ opinionem pugnari potest: quæstio forte in utramque partem adeo ambigua redderetur, ut difficile esset iudicare, utrum cum fide magis & religione consentiat. Sed, ut dixi, non disputo nunc, scholæ communis opinio vera ne an falsa sit: quamquam ab instituto nostro non adeo fortassis alienum; sed id ago, scholasticas opiniones oportere a decretis seiungere, fideique quæstiones ab his, quæ modo huc, modo illuc transferuntur, & sine pietatis iactura possunt in utramque partem disputari. Decreta arcte tenere debemus, accurateque defendere: opiniones, non item, sed si non cum Academicæ, at cum Christianæ modestiæ temperamento. Pro fide etiam cum vitæ discrimine pugna sit: pro his, quæ fide non sunt, sit pugna, si ita placet, sed incruenta sit tamen. Hæc præscripta servantem licet magnifice, graviter, animoseque differere, licet iudicare constanter, vere, doctisque & indoctis utiliter. Quorsum hæc, inquires, non solum longe sed longis etiam ambagibus repetita? Nempe ut explicaremus, id quod cap. superiore in conclusionibus breviter significatum est, nos non in scholæ opiniones, sed in certa constantiaque de fide moribusque iudicia iurasse. Hæc huius loci est defendere, illas alterius & loci & temporis. His igitur expositis facile, ut opinor, tertium illud argumentum refelli potest. Nego enim
f cho-

scholę certo constantique decreto finitum, Matrimonium sine ecclesię ministro contractum, esse vere & proprie sacramentum. Nego eam rem ad fidem & religionem attinere. Nego omnes scholę theologos id asseruisse. Hęc tria cum docuero, argumentum positum omni ex parte refutatum erit.

Ostendam ergo primum opinionem communem illam esse, non scholę dogma firmumque iudicium. Qui hoc intelligi potest? Quia de hac re theologo videlicet ita differunt, ut nihil finisse velle videantur. Lege Magistrum, D. Thom. Scotum, Bonav. Ricard. Paul. Durand. ceterosque scholę theologos, & nisi statim eorum pendentes, ac vacillantes animos deprehenderit, tum vero me aut stultum, aut temerarium iudicato. Nam & cum quærunt (8), an matrimonium conferat gratiam, id quod eo loco maxime finiendum erat, non definiunt tamen: sed in his referunt, quę in hominum opinione sunt posita. In materia item & forma huius sacramenti statuenda adeo sunt inconstantes & varii, adeo incerti & ambigui, ut ineptus futurus sit, qui in tanta illorum varietate, ac discrepantia rem aliquam certam, constantem, exploratam conetur efficere. Quod si in forma & materia sacramenti, quę res in sacramentorum tractatione vel gravissima est, ambigue, theologo inconstanterque loquuntur, nec definiunt omnino quicquam: cur in ea quæstione, quę & levior est & minus ad sacramenti huius constitutionem necessaria, aliquid eos certi præscripsisse fateamur? Concilium certe Florentinum de materia, forma, ministro sacramenti matrimonii præstituit nihil, id quod sine dubio faceret, cum hoc in cæteris omnibus ecclesię sacramentis fecisset, si de iis rebus videret quidpiam esse a theologis in schola definitum. Præterea, num Matrimonium sine ecclesiastico ministro novę legis sacramentum esset, nec proprie & expresse in quæstionem theologo vocarunt, nec via & ratione, ut solent, vestigarunt, nec argumentis ullis concluderunt. Qui igitur vult, eos sine disquisitione attenta, sine diligenti tractatu, sine idoneis argumentationibus, certo de rebus theologis pronunciasse: hic

(8) D. Thom. Bonavent. Scot. Palud.

videat, ne eadem opera illis & iniurius sit, & in rebus quoque gravissimis deroget fidem. Adde, quod in conciliorum scriptis, ac summorum Pontificum epistolis decretalibus id observandum est, ut non quævis simplex aut affirmatio, aut negatio certum sit exploratumque iudicium. Sed sunt notę quędam peculiare, quibus certas conciliorum, Pontificumque definitiones internoscimus, quemadmodum libro quinto latius explicatum est (9). His ergo notis, ac multo etiam magis scholę quoque decretis discernendis uti debemus. Alioquin quęcumque scholasticorum simplex assertio dogma fidei certum est, maior est profecto horum, quam Pontificum & conciliorum auctoritas. Quod si probari nemini potest, illud certe probari omnibus necesse est, theologos hoc loco & quæstione nihil omnino definisse. Etenim nec sententiam adversam hæreticam erroneamve dixerunt, nec quod dixerunt, id firmiter catholicis amplectendum: breviter nullam notam interposuere earum, quę certa constantiaque iudicia indicare solent. Quę cum ita sint, id quod primum conficiendum erat, confectum est: theologos ea de re, quam modo versamus, nihil certo & constanter decrevisse, sed incerta inconstante opinione probabilem unius sensum ceteros esse insecutos. Ita casu quodam communis forte consensus facta est. Cum contra usu quoque venire poterit, ut si primus asseruisset, non omne fidelium coniugium sacramentum esse, sed quod religiose, sacrateque fuisset constitutum, secundus, tertius, ac deinceps reliqui, quoniam probabile etiam id esset, eandem sententiam sequerentur. Sequitur ut ostendam, quicquid theologos opinari contigerit, nihil tamen ad fidem spectare, an eiusmodi matrimonium ecclesię sacramentum sit, an non sit. Quod, ut mihi videor, uno hoc argumento facile & evidentem expedio. Tres sunt res, quibus efficitur, aliquid ad fidem pertinere: aut enim in sacris libris habetur scriptum, aut apostolicis institutis est traditum, aut ex utrislibet plane certa complexione & consecutione colligitur. Nulla autem harum rerum efficere potest,

(9) Cap. 5.

test, matrimonium sine ministro prophane contractum, esse novæ legis sacramentum. Vbi ego, si Thomistæ omnes cum Scotistis existant, si cum antiquis iuniores volent contra me pugnare, tamen superior sim necesse est. Non enim, quemadmodum nonnulli putant, omnia sunt in theologorum auctoritate. Est quædam tamen ita perspicua veritas, ut eam infirmare nulla res possit. Experiantur hic quantum possunt vires suas, si qui forte contra voluerint dicere, & cum in hac eos causâ sacræ literæ, apostolorum traditiones, scholæ syllogismi destituerint, tum vero nisi rudes & tardi sunt, mecum omnino intelligant, eam quæstionem minime ad fidem attingere. At argumentabitur quispiam, fidelium matrimonium esse novæ legis sacramentum; non autem esse maiorem rationem de uno quam de alio: omne igitur fidelium matrimonium esse sacramentum. Appelletur vero hic theologus, aut hoc etiam nomine dignus putetur? Dum quidem ita argumentabitur, non modo theologus, sed philosophus, aut etiam dialecticus omnino habendus non erit. Anne ad hunc modum graves theologi ratiocinantur? Anne hisce argumentis adducti de rebus fidei pronunciant? Equidem baptisma sacramentum esse scio, sed si formam sacram ministrumve non habeat, baptismus erit, sacramentum non erit. Vnctionis quoque sacramentum agnosco, sed sine sacra forma, sine ecclesiæ ministro, unctio quidem esse poterit, sacramentum vero esse non poterit.

Pœnitentiæ demum sacramentum amplector, at sine forma sacra & ministro pœnitentiam reperio, sacramentum reperire, nec debeo, nec vero possum. Sic igitur, tametsi matrimonium sacramentum est, non ideo tamen coniugium quodcumque venerari cogimur, sed id quod formam sacram habeat, & a vero ecclesiæ ministro consecratum sit. Alioqui, si quodlibet fidelium coniugium theologis necessario sacramentum est, quis Scotum tuebitur, qui coniugia, quæ solis nubibus contrahuntur, negat esse sacramenta? Ac, nisi me fallit animus, recte negat. Etenim non Magister & D. Thom. modo, verum etiam concilium Florentinum docet, omnia sacramenta verbis constare, quæ si desint, nullum omnino confici sacramentum. Quod si semel admittimus, formam sacramen-

menti esse posse aliquando nutus verborum loco substitutos, nullo pacto effugere poterimus, quin & mutus sacerdos a peccatis absolvere, & mutus episcopus sacris initiare possit. Atque matrimonium non aliis quandoque nubibus contrahitur quam carnali copula. Cum enim post sponsalia sponsus & sponsa affectu maritali coeunt, fatentur omnes & iurisperiti, & theologi, verum matrimonium confici. At carnis commixtionem novæ legis proprie sacramentum dicere absurdum est. Spiritus quippe sanctus, & sacramenti gratia per coitum non datur 32. quæst. 2. cap. *Conubia*. Non igitur ecclesia docet, quodlibet fidelium matrimonium sacramentum esse. Nisi quis adeo desipit, ut Caietanum damnet, qui & probabilissime, & me quidem iudice, verissime matrimonium, quod inter absentes per literas procuratoresque contrahitur, sacramentum esse inficiatus est. Nam qui in hoc Caietanum errasse clamant, hi non intelligunt nec quæ loquuntur, nec de quibus affirmant. Quod si nullo idoneo & necessario argumento, sed stultis turbulentisque clamoribus alienas refellere sententias pergunt, atque adeo damnare quæ probabiliter & vere dicta sunt, tum nos in quiete & silentio taciti illorum stultitiam amentiamque ridebimus. Concedant illi, unum pro altero sacramentum sumere, cum pro altero contrahit. Concedant, sacramenta Christi absentibus administrari, eisdemque & gratiam conferre & peccata remittere. Nos enim, quoniam hæc absurda sunt, concedere potius volumus, eiusmodi contractus, qui inter absentes transiguntur, matrimonia quidem verissima esse, vera sacramenta nullo modo. Quibus ex rebus breviter disputatis intelligi potest, non solum non esse dogma fidei, omne fidelium matrimonium sacramentum esse, sed etiam contrariam omnino sententiam probabilioribus esse. Quod si licuit Scoto, ac Caietano, ut vere licuit, matrimonia, quæ vel non verborum sed rerum notis, vel per procuratores conficerentur, ab ecclesiæ sacramentis eximere: ecqua religio nos astringit, ut matrimonium, quod civiliter & prophane Iudeorum, Saracenorum, Ethnicorum more sine sacris cæremoniis, sineque ecclesiæ ministro contrahitur, sacramentum esse proprie fateamur? Præsertim cum contraria sententia non modo probabilior, sed & ad catholicam fidem

tuendam faciliior, & ad Lutheranorum tela depellenda solidior fit. Age vero, quando me in hunc locum deduxit oratio, quibus ego argumentis persuasus sum, eisdem lectori persuadere conemur, matrimonium eiusmodi sacramentum proprie non esse, quod scilicet & signum sanctificationis fit, & eiusdem sanctificationis in sumentibus digne causa fit. Quem laborem spero me non frustra suscepturum, cum videam meum & rationes & testimonia, & sacramentorum demum naturam totam mirifice consentire. Illud vero mihi persuasi primum, quoniam sacramenta proprie dicta sacrae sunt religionis caeremoniae. Sacrorum enim usus ad religionem, qua Deum colimus, pertinet. Quocirca sacramentum opus est religionis. In sacramentis quoque profitemur, nos salutem a Deo salutari querere, haec vero professio, quae fidei interioris externa testatio est, ad eam virtutem attinet, qua Deo cultum exhibemus. Atque peccata, quae in sacramentorum abusu sunt, virtuti religionis adversantur. Et Augustinus (10) non quodlibet signum rei sacrae definit esse sacramentum, sed quod sit sacrum signum. Quibus rebus efficitur, ut sacramenta divini cultus, ac religionis sacra quaedam opera sint. Cum igitur matrimonium solis verbis viri & foeminae civiliter prophaneque contractum, licet rei sacrae signaculum sit, non fit tamen opus religionis sacrum: certe non est proprie sacramentum. Alioqui si rebus satis est significationem affigere, ut sacramenta dicantur, serpens aeneus atque manna proprie sint sacramenta, atque adeo in universum omnia, quae gratia significandi res sacras instituta sunt. Id quoniam absurdum est, consentiamus, verum illud esse quod posuimus, connubia sine sacro ministro, sineque aliqua religionis sacra caeremonia inita, non esse Christianae religionis sacramenta.

Deinde, concilium Florentinum enumeratis septem novae legis sacramentis, *Hac omnia sacramenta, inquit, tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum. Quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum.* At in matrimonio, quod modo

(10) Decimo de Civit. Dei cap. 5.

do versamus, nullus est sacramenti minister, nullum ergo conficitur sacramentum. Nec vero audiendi sunt illi, qui putabant, virum ac foeminam esse sibi vicissim sacramenti ministros. Quos ego manifestis argumentis evincerem, nisi ad alia graviora festinaret oratio. Praeterea, fideles non se existimant esse sacrilegos, si non sunt in gratia quo tempore sic prophane contrahunt: in animis ergo fidelium inscriptum est, eiusmodi contractum non esse ecclesiae sacramentum. Nam si sacramentum esset, sacrilegium haud dubie committeret is, qui in peccato mortali coniugem duceret. Atque si excommunicatus matrimonium huiusmodi contraheret, sacrilegus quoque bis esset, utpote qui sacramentis ecclesiae se indigne ingereret, quibus privatus per ecclesiam est. Quae omnia quam abhorreant a fidelium communi sensu, facile, etiam si ego non admoneam, intelligitur. Ad haec Augustinus in epistola ad Bonifacium tradit (11), oportere res ipsas corporeas, quibus sacramenta constant, imaginem & similitudinem gerere eius sanctificationis, cuius signa & causae esse dicuntur. Ut baptismus lotionem exterius administrata spiritualis ablutionis, quam efficit, imaginem & figuram habet. Eucharistia refectioe potus cibique visibilis invisibilem refectioem adumbrat. Eodemque omnino modo in caeteris sacramentis externa quadam actione & representatione sanctificatio interior delineatur, & quasi ob oculos ponitur. Matrimonium autem huiusmodi civile & prophanum nec sanctificationis imaginem gerit, nec ad sanctificandum sub quadam exteriori sanctitatis specie exhibetur: non est itaque proprie sacramentum.

Praeterea concilium Florentinum docet, idque theologorum omnium decretum est, omnia sacramenta verbis constare tanquam forma, qua perficitur sacramentum. Incredibile est autem nisi a forma sacra sacramentum perfici. Quemadmodum enim humana forma hominem efficit, & albedo facit album, ita prorsus necesse est a forma sacra quodcunque sacramentum existere. Atqui in matrimonio, quod civili more prophaneque contrahitur, nulla verba sacra sunt: nulla igitur est

Sss 2

ibi

(11) Epist. 23.

ibi sacramenti ne facies quidem. Nec vero dici potest, verba, quibus utuntur contrahentes, nempe, *Ego te accipio in meam*, &c. esse huius sacramenti formam. Primo, quia verba eius qui suscipit sacramentum, materia sacramenti esse possunt, forma esse non possunt. Forma siquidem ab agente existit in passum, mediantibus causis ministris. Sacramentorum ergo formæ a Deo per sacrorum ministros in eos prodeunt, qui sacramenta recipiunt. Id quod inductione manifestissima liquet in omnibus sacramentis, quæ sine controversia sacramenta sunt. Tum quia in omnibus sacramentis, licet materia sit res aliqua naturalis & quæ ante in humanos usus conferri soleat, forma tamen supernaturalis sit oportet, cuius scilicet & vis & significatus non a natura, sed a causa quadam superiore oritur. Cum enim sacramentum quiddam supernaturale sit, forma, qua constituitur, per fidem accipienda est, non item per naturam. At illa verba, *Ego te accipio in meam*, undique naturalia sunt, atque omnibus usurpata gentibus, quæ etiam sine fide contrahunt. Adde, quod forma sacramenti significat eum spirituales effectum, cuius causa sacramentum esse dicitur. Nam sacramenta ut in scholæ proverbio est, efficiunt quod figurant. Significatio autem sacramenti in forma vel maxime elucet. Illa vero verba, *Ego te accipio in meam*, nullius effecti spiritualis signa sunt. Verba insuper, quæ sunt sacramentorum formæ, divina institutione præscripta & determinata sunt, neque possunt hominum arbitrio immutari, quemadmodum D. Thom. in tertia parte demonstrat. At verba, quibus matrimonium contrahendum sit, nulla sunt omnino definita, sed innumeris verborum formis non synonymis, sed variis & dissimilibus eiusmodi contractus fieri potest. Non ergo verba illa, quibus utuntur sponsus & sponsa ad contrahendum, forma sacramenti Christiani sunt. Præterea, quando verba aliqua sunt forma sacramenti, si nutus vel scriptura, vel aliud unumquodlibet signum eorum loco verborum substituitur, inanis nimirum actio est. At si contrahentes loco verborum, vel nutus vel scripturam supponant, æque conficiunt matrimonium, ac si verborum millibus uterentur. Quod profecto, si quis recte consideret, non leve argumentum est, cur verba contrahentium huius sacramenti materia sint. Nam præterquam quod

quod materiam sacramenti is, qui suscipit, administrare potest, formam non potest: cum in idem forte sacramentum verba loco materiæ formæque recurrunt, pro verbis, quæ materiæ vicem habent, nutus aliaque signa poni possunt, pro verbis autem, quæ formæ vice sunt, poni non possunt. Quæ res in pœnitentiæ sacramento facile cernitur. Verba igitur contrahentium, pro quibus omnino verbis signa quævis alia substituere licet, materia sacramenti esse forsitan queant, forma non queant. Id quod hoc etiam argumento confirmari potest. Nomen enim sacramenti pro materia accipi solet, pro forma non item: quemadmodum D. Thom. egregie disertèque docet 4. sent. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæst. 5. ad 1. & dist. 3. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. ad 2. Baptismus enim, id est, ablutio, sacramentum est, non illa verba, *Ego te baptizo*, &c. Vnctio, confirmatio, pœnitentiæque similiter. Verba autem contrahentium sunt sacramentum, ut idem auctor testis est additionum quæst. 44. art. 1. ad 1. Dicimus namque matrimonium esse sacramentum. Matrimonium autem contractus ille est, qui ex amboꝝ verbis constituitur. Verba igitur contrahentium materia sacramenti sunt, forma non sunt. Iam illa falsa & commentitia esse quis non videt, quæ iuniores theologi confinxerunt, ut civilem hunc humanumque contractum Christi & ecclesiæ sacramentum esse tuerentur? Quæ quidem plæraque infidelibus valde nugatoria sunt, fidelibus autem parum solida. Hic tibi dicit contrahentes ipsos esse materiam sacramenti; hic, non ipsos, sed consensum; alius, gestus & nutus, qui a viro fœminaque exceptis verbis adhibentur; alius, prioris loquentis verba materiam esse affirmat, posterioris formam. Quæ utinam graviter, vere, probabiliter dicerentur, ne iure ab hæreticis rideremur. Quorsum autem attinet, in re gravissima tenuiter, ne dicam ridicule, philosophari? Quorsum in re ad fidem & religionem necessaria tanta varietas & inconstantia? Non enim, ut Hieronymus ait, potest unquam verum asseri, quod diversum est. Et rursus, verum, inquit, non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Quid? quod materiam nos & formam sacramenti quaerimus, hoc est res quasdam religione sacras, hi vero de forma materiæque contractus prophani naturalisque respondent. Nam